

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.

ЯНВАРЬ

8

ПАТНИЦА

№ 6 (4491).

Өртөзө 20 көп.

СЭПТ ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпирлери ажылчы чоннары улам сору киирген (1 арын).
Буруулугларын харысалгаже (1 арын).
ПАРТИЯҢ АМЫДЫРАЛ: Администрацияның ажылчы партиязы контролыду күштелдирер (2 арын).
С. Донзум.—Агитатор малчынарда (2 арын).
В. Сарбаа.—Эренгей удуртулганың уламындан (2 арын).

С. Норбу.—Ажылчы болгаш кезде аныктарның кежеки школалары (2 арын).
Чеди чылдың ийги чымы (2 арын).
Х. Мангуш.—Эки кыштагалашкын (3 арын).
РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР: М. Калинин.—Белеткел чок хурал (3 арын).
Л. Чадамба.—Ангатының отлу (3—4 арынарда).
Великобританияның Коммунисттик пар-

тиязының Политтиктик комитетинин меделдери (4 арын).
Италиянар тайбынны болгаш Совет Эвилели-биле найралды күзеп турар (4 арын).
ГФР-де фашисттик идегеттеринин кедереп турары (4 арын).
ШЫНЫҢ ТЕҢИ-БИЛЕ: Д. Кыргыс.—«Аза долган» улчумал (4 арын).

Дайынчы организакчылар

Областың ажылчы чоннары, бүгү совет улус-биле казы, улуг чеди чыл планынң декабрь Пленумун ооналгаларын эрес кызымак күсеткеш, ан оон ийги чылынын ооналгаларын күседип кирипкен. Чедишикин менээргенни оожурагас, ларын-даа түнел эки болган тудум улум эки ажылдары совет кишилеринң чагчымы, мөзү шынары апарган.

СЭПТ ТК-ның чаа чыл бүдүзүнде болуп эртен декабрь Пленум совет улустун мурнуна кезде ажыл-агый талазы-биле кайгамчык улуг болгаш күсеткилер сорулгаларын салган. Пленумга болган илеткелдер, савалдар, Пленумун доктаамал болгаш СЭПТ ТК-ның Бирги секретары Никита Сергеевич Хрущевтин чутуазы бистин кезде ажыл-агыйымысты улам кызы хөгжүдүрүшкүн, оод-биле холбаштыр чорудар бүгү организакчы ажылдарның програмказы болуп турар.

Бистин партиязымыкы, чогуустун амьдыралына база бир төөгүлүг чүрү болган бо документилерни ажылчы чоннарга калба-биле капы тааныштырар, Пленумун шийтпирлерин болгаш чеди чыл планының ийги чылынын ооналгаларын амьдыралга күседиптине чоноу мобилизациялар, массалары организактаар талазы-биле харысалгалык болгаш хуңдурут улуг сорулгалар ан чер-черде партия организакчаларын, малаглы коммунистерин мурнууда туруп турар. Мынганаш коммунист бурүзүңүң массаларның дайынчы организакчызы болуп аларың хуңдуге ан кажыгымындан-даа артык берден.

Организакчы болурда хамдыктын мурнууда богу бүгү талазы-биле үлгелерин болуп ужуруду черде билдинер. Күш-ажылга шудургузун, күрүм-чүрүмге үлгелерин күрүзүп чоруту, массаларның өзүлүг организакчылары болуп, планың ооналгаларын күседип, Төзөн чурттуң күчү-шымын эрес-маалыр күш-ажыл-биле бижыгалаар дөш демисежи чоруту коммунистерин бистин областан хойу-биле адап болу.

Чөө-Хемчик районун «Октябрь» 30 чымы колхозунун хойдугу коммунист эш Лопсачап партиязы, чоноуң хөрсөгө кызыгалаар чок бердигени, массаларның өзүлүг организакчызы болуп чорутурун оң бүгү амьдыралы күрүзүп турар. Тывага колхозтар массалык тургустунун эгелээниң баштайгы хүнеринден эгелээш эш Лопсачап Чөө-Хемчиктин Баян-Талага колхоз организакчаларына иделейкин иришкен. Сөөлүг чылдарда, малаглы чеди чыл планын совет улуг күседип кирипкениң бапт-йгы чылында кезде ажыл-агыйын амьдагыттынмай турар курадырларын дилеп турда, эш Лопсачап холдан чылда ийя олоашканын алыр дугайында чаа бедик хүлээлгени алган болгаш ол хөрсөгө шылгарангай чедишикиннерил болган. Эш Лопсачап оон-биле кызыгалааттынмай, богуң дуржугаламы ескелерге непередир, таймылрааар

Индияның элчини К. П. Ш. Менонну Н. С. Хрущевтуң хүлээп алганы

Январьның 6-да ССР-ниң Министрлер Чөбүдөлүнң Даргазы Н. С. Хрущев Индияның ССР-де элчини К. П. Ш. Менонну хүлээп алгаш, оон-биле беседа кылган.

Н. С. Хрущевтин Индонезияга баарының үзүнде ону Индияга келерин чаа Индияны премьер-министри Дж. Неруун чагазын

Тракторлар септелгезинин дугайында 1960 чылдың январь 1-ге чедир медээ

Районноу талазы-биле	(1959 чылдың IV кварталының планын күсеткени хуу-биле)	(1959 чылдың IV кварталының планын күсеткени хуу-биле)
Баян-Хем	146,7	158,3
Таңды	138,9	160,7
Сүт-Хөл	135,3	106,2
Чөө-Хемчик	131,4	86,7
Чаа-Хөл	103,4	
Тез-Хем	78,3	
Биш-Хем	70,6	
Улуг-Хем	63,6	
Барыш-Хемчик	59,4	
Бай-Тайга	31,2	
Совхозтар талазы-биле «Өк»	260,0	
«Кызыл-партизан»	230,0	
«Элегес»	180,0	

Н. С. Хрущевга элчин даччыдып берген.
Н. С. Хрущев хүндүктелдиг чала-дугайында ийи-биле өөрүп четтергени болгаш ол азалганы күседип шылаар боор мөзү дээрзинге иделгени иреткенде.
Беседага ССР-ниң ДХМ-ниң Мурнуу-Чөөн Азия кидишинин эргелекчизи В. И. Лихачев олурушкан.

СЭПТ ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпирлери ажылчы чоннары улам сору киирген

Эки көргүзүглер болгаш бедик хүлээлгелер

Декабрьның сөөлүг хүнеринин бирөөзи. Дүшү четкелек чорда Кырөө аттыг колхозтуң Кара-Чыраа суурунун кезээниң хаан фермазының колданында бир багычга кире бердиге. Инда 5 кижя СЭПТ ТК-ның декабрь Пленумунун материалдарын парлаан «Шын» солунуну коммунист эш Лайзаа көргүзүп турар. Эртеминң болгаш мурнакчы дуржугаламы чедишикинин колхоз бурдугаламы оң шудургу венептерин турарының ачызында ол колхозтуң көнүңү 68 хуузу нарын болгаш чартык нарын дүктү берип турар.

СЭПТ ТК-ның декабрь Пленуму чер ажылды көдүрер, оон дучуң улгаттырар, ниитинин мал ажылды хөгжүдөр болгаш оң продуктуларын бугдурган көдүрер дугайында, колхозтарың ниити ажыл-агыйын бижыгалаар болгаш колхозчуларын материалдык чаагай байдылы бердир дугайында дөш өске-даа чутула айтырылганын чуталаажып, дегергеңи доктаалды хүлээп алган-дыр. Бо болза Коммунисттик партиязың совет кижиңер дугайында улуг сагыш салышкынының база бир илэрэшкениңди—деп, улгалды берген кижя холуңда олун тудуп алган чутаалайды. Оң чем чымчачыгыңдында ажылдап турар К. Мангуш—дыр.

Партияның XXI съездинин шийтпирлерин күседип дөш совет улустуң 1959 чылда чедип алган чедишикинин СЭПТ ТК-ның декабрь Пленуму чуталаашкан. 1960 чылдан эгелеп боттандырар сорулгаларын чурттуң мурнууда салган. Пленумун шийтпирлерин күседип, малагы бистин ажылчымыска хамырыштыр эрт бугдурин улам көрүдир дөш демисежи хүлээлгелер бис—деп, хаан аякачымыс эш Кучмак чутаалады.

Инда олурган хаан фермазың амьдалың ажылчылары. Оларның хойу колхоз суурунда чурттап, оон дөш ажылдап турарлар. Олар хааннарын дүште чөмгөрер дөш чыгылып турганын ол. Оларның аразында

Ондар Анай-ооловны Бора биле Хо-валыг Чолдак-Хуневна Кучмак анаа үр чылдарда ажылдаан, дуржуулугу малчынар.

— Эртен чылдарда хааннар дымтып, багай шынарың кажаага турду. Бо кажаа октябрь айда ажыл-агыйың дүжааттынды. Кажааның байдалын барып көрүңер-даан, өзүлүг чаагай оран-сава болгай. Четче кылдынамаажок, механизациятыңган деп болур. Хааннарымыкың күчү багай эвес. Хүн бүрү немежиң турар чаш хааннардан ангыда мында 270 ажыг хааннар бар. Оларның колдуу 1959 чылда төртүттүңен анык хааннар—деп Кучмак чутаалады.

Хааннарга чем дыка четмедик чок. Чем мылардыр хаймыдарыңга оттулар чүдү тегейтер турар. Бо талазы-биле айтырыгың баштаар черге хүнүң чыгың түрүзүң келсе-даа, ол хандырттынмай турар деп хомулдады илереттиндер.

Хаан кажаанының ишти чугайлы, шалаап каан, узун дуртуңу айып-биле ниитиниң ийи талазында манза-биле хой өрөңчигештер кылган, оларның саны 35. Ортунда тергелдиг, шанаактыг айт шалзән чоруп турар корпорату. Ажылчы орукту кылган. Электржиңтинген, чем мылардыр сава тургустунган болгаш иштиңе дүктүгү тулуш улуг өрөңдиг. Орөңчигештер бурзүңде төрүр, чаш оолдарың болгаш анык хааннар шалзән чыгыкылаар. Оларын ажаакчы бурзүң хувазып алган азырал турар. Тараз саанын чыгып мылар ажылчы, чогуру өйүңе кургалган турар.

Фермаңың амьдалыңы боттарың хувазгенин ак-сеткиңдиг күседип турар. Сагыш човачың чүвө болза хааннарга боттуг сула кудуруңдан өске чем бердигеңиз турарың. Чаш хааннарга кызыл-тас

шишкиндинин сугга хонтташ берип турар. Чем ылбырадыкчызыңга олар азы төнөр четкен. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Очур-оол хаан фермазыңың амьдалыңың чөптүгү негелдени аазамкын-биле эвес, боттуг ажыл-биле хандырамы негеттинип турар.

Кучмак биле Бора 1959 чылда төрүңү хаан бурзүңден 15 хаан оолдарын алдын хүлээнген, кайызы-даа хаан бурзүңден 18 хаан оолдарын ап доруктурганнар. Ноыйр биле декабрьда эш Бораның хааннарының чедиз төрөң, оон 40 хаан оолдарың, эш Кучмактын хааннарының беки төрөң, оон үжени алганнар. Олар үстүңде хаан оолдарыңны саныга кирбейн турар.

— 1959 чылда колхоз күрүңеге 8 тонна хаан эддин садар тургаш 10 тоннамы саткан. 1960 чылдык планыңа кириштер 38 баш хааннамың колхоз чөөкчү чаа күрүңеге саты. Төрөөн чуртка хой эйти бээр дөш, колхозтуң күчүңүң улгаттырар дөш 1960 чылда улам күженишикиңиң амьдалы бис. СЭПТ ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпирлерин боттандырыңга боттарыңыңан үлүүүстү кириер дөш бедиктен хүлээлгени ап, 1960 чылда хаан бурзүңден 20 хаан оолдарың алдың хүлээнген, эш Бораны чарышкы кийгирыңга—деп, Кучмак чутаалаан. Эш Кучмактың кийгирың эш О. Бора хүлээп алган, төрүүр хаан бурзүңден 20-ден эөөш эвес хаан оолдарың алырын хүлээлген.

Фермаңың өске-даа амьдалыңы бис бедиктен хүлээлгелерни тус-тус салгылааш, СЭПТ ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпирлерин ханымы-биле өрөнөрин шийтпирлөөш.

М. СЕВЕН,
Сүт-Хөл район.

СӨЗҮН ЭЛЕП ШЫДААР

СЭПТ ТК-ның Пленумунун кезде ажыл-агыйын улам мыай хөгжүдөр дугайында доктаалдын бүгү совет улус, дегерге бистин өнүктүрүшө улус сору киринишкын-биле улук турар үеде, бистин бригадасыңың амьдалыңың оң доктаалды база-ла улуг өөрүшүдүгү хүлээп алдымыс. Партияның сору киирчкн сестери болгаш айткан программазы бистериң—бүгү совет улусту чачың эш-сеткиңдиг күш-ажылчы шимчөөңкениңе сору киирчкн турарың билип чутаалаштымыс.

Агы үеде Кызыл хоорайның № 11 школазының тудууда трансеш казып турар бис. Бригада эртен чылдык декабрьда 276 кубометр чери казыр 560 кубометр кылдыр азы ай планын 203 хуу күсеткен. Бригаданың эвенолары болгаш

тус-тус амьдалыңың социалисттик чарыштыг амьдалып, чеди чылдың ийги чылында улам эки түнөөлдердиг болурун орадалжып турар. Бо хүнерде эвенолар аразында чарыштыг бири черин эш Оюнуң эвеносу элен турар. Эвену хүн бурзүңүн амьд нормазы 200 хуудан куду эвес күседип келген.

Чаа, 1960 чылдың бугдурле планын хуусаа бетинде күседип дөш чарышка берген сөзүн бистин амьдалыңыңың элен шыдаар.

Комсомолчулар Чыргалаң, Ширин, Эрес-оол, амьдалыңар Оюң, Кулар, Намчылак олар хүн бурзүңүң амьд нормазы 180—200 хуу күседип турарлар.

С. САНДАН,
«Тыва тудуг» трезиниң комплексиңиң бригаданың амьдалыңы.

Механизаторларның хуралы

Чаа-Хөл септелге-техника станциязыңа болган хуралга 70 амьд кижя чылган. Анда станцияны бугдун амьдалыңыңың болгаш колхозчулар киришкен. Хуралга СЭПТ ТК-ның декабрь Пленумунун түнөөдөринин дугайында илеткелди СТС директору эш Спихарев кылган. Илеткелчи хуралды киришкелерине Пленумун доктаалын тааныштырышкан, кезде амьд-агыны улам мыай хөгжүдөргө күш-ажылчы салышкыннарың бугдурчине оларны кийгирыңган.

Трактор бригаданың бригадири эш Савченковуң чутааламы болза:
— Кезде амьд-агыны улам мыай хөгжүдөр талазы-биле чаа программа партия амьдалып кылган-

100 хойдан 130 хураганы алыр

Таңды районун «Тиллеле» совхозунуң хой амьдалыңың фермазының малчынары СЭПТ ТК-ның чаа эртен декабрь Пленумунун шийтпирлерин таанып, бо чылын хой амьдалыңың бедик көргүзүлгенин чедип алыры дөш социалисттик чарышты калбартып турарлар.

Коммунист Чартаң-оол эртен чылын 100 хой бурзүңден 103 хураганы, бир хойдан-на 1,9 кг дүктү алган. Ол ам ТК-ның декабрь Пленумунун доктаалын таанышкан, бо чылын 100 хой бурзүңден 130 хураганы, бир хойдан-на 2,5 кг дүктү алыр мен деп бедиктен хүлээлгени алдышкан, хойжу Апан-оолду социалисттик чарышка кийгирыңган.
Хойжу Халар-оол 100 хой бурзүңден 115 хураганы, хой санындан 2,6 кг дүктү алырын хүлээлгеш, өске хойжуларын чарышка кийгирыңган.

Совхозтуң өске-даа хойжулары бо кышк хүлээлгелерин ап, хөрес кырыңга күседип дөш хөмсөгөлери ап турарлар. Хүлээлгелер алыр амьдалыңың эгези-дир, а көз үвө оларны күседип алыры болур дөш олар билип турарлар.
В. НАЛЗАН.

ХҮЛЭЭЛГЕПН КҮҮСЕДИР ДЭЭШ

СЭПТ ТК-ның декабрь Пленумунун доктаалына сору киирген Бай-Тайга районунун амьдалыңың чеди чылдык ийги чылынын планын чедишикинин күседип дөш кызымак амьдалып турар. Чөөкчү чаа эртен районун мурнакчы малагыңыңарның чөвүлө хуралы эртен чылын чедишикинениң демделгезин болгаш чаа амьд-агы чылында сорулгаларын чутаалашкан.

Шээр малды эмин-эртир бичип болгаш хой колданыр кылдыр үскөш, улуг берт тайга-сынарга, хандыңгы, хараганың черлерге; оларлап ажалга, чамдык таарымча чок байдал таарымча турар. Илтиг ордага турган хойнуң дүгү чидириңди. Хойнуң өткери, дүктүр чоруту көрүдир, баш санын өстүрер чорукка бирээңине 200—300 баш мал турган биче колданырын чачыгыңа-ла 700—800 баш мал турар улуг колданыр кылдыр тургузары амьдалы болур. Бир улуг колданыр 2—3 өң ишти малчынар ажаар ужурут. Малды улуг колданырга үскөш, мычаар ажаарын практикалап, өрөнп көр дугайында Сталин «Тывага» колхозтуң хойжу Х. Стапан 100 хойдан-на 135 хураганы, «Малчы» колхозтуң хойжу Д. Очур чүс хойдан 134, Сталин аттыг колхозтуң хойжу Чүлдүм 100 хойдан-на 125 хураганы алган. «Кара-Хөл» колхозтуң ирт кадарымы Комбу бир иртенне 3 кг 850 грамм дүктү киргелен, ол колхозтуң санчымы Кара-кыс илек бурзүңден 1750 кг сүттү саткан. Бо үстүңде демделгелерниң кижилер—районун мурнакчы амьдалыңыңың болуп турар.

Мон-биле кады амьд-агыларда эөөш эвес четтестер барын ултас хөрес дээрин чөвүлө хуралды киришкелерине демделеп турган. 1960 чаа амьд-агы чылында районун колхозтарыңга малды, өңчү чаа тәдүңү баш санын өстүрер, продуктулуун көвүдирер талазы-биле тодаргай хөмсөгөлери алырын чөвүлө хуралга шийтпирлөөш.
Х. САМДАНЧАП.

Буруулугларны харысалгаже

Чадаана районнар аразының айт-сүт белеткел конторазының (директору эш Сидоренков) амьдалыңа улуг четтестер бар. 1959 чылдың чазынында ол контораның силданыңа чыткан хой тонна хой эди чогуур үезинде сайгарбааныңдан чыдып үрелген. Ол эйти директор эш Сидоренковуң дүжаалын өзүлүг Чылбаан-оол, Кара-сал, Динчий олар дүне чамыт арга-биле черге хөпө наамнар.

Күрүңеге дүжааган малдардан 1959 чылда когарал база-ла эвөш эвес болган. Чыгыл кажаа болгаш смен чында бо күзүн кадарчылар Аракчаа, Чылбаан-оол, Доктугу оларның малдап турганы коданнарда 100 аажы хой өлген, Аракчаага турган хой, өшкүдөн 90 аажы эвөш мал чудаан.

Колхозтарның болгаш совхозтарның күрүңеге айт планыңга дүжааган малдарын чудадып өлүрер чорук бо конторада сөөлүг ийи чылдарда үргүлчүлөп келди. Бичангаш бо талазы-биле буруулуг кижилерин харысалга киирип, күрүңеге когарал чедирер чорукту узуурач хөрес.
Х. ТАРЖАА,
«Шыныңың» нөдөэ бижикчизи.

даа кол бурууну райпоже чаа кагараш, белеткел конторазының директору эш Сидоренкову бирофан чык көрүп эртерген.
Бирога ол айтырыгың белеткен партия райкомунун секретары эш Чечуин эйтиң чыдааның чыдааның ону сөөртү транспорт тывылбаанында деп меделгелди кылган, СЭПТ райком болгаш райкүсөком районун деискээринде туруп турар ол контораның амьдалыңа мон соңгаар ийидиг байдалды тургуса дөш шыңгы хөмсөгө алыр ужурут турган. Хамык ужур эит сөөртү транспорт тывылбааныңдан эвес, а белеткел конторазыңгы директору-биле кады районун удуругчу амьдалыңыңың харысалга чок болганын демделгезер хөрес.

1959 чылда мал чөмөңгө 40 тонна сипени белеткен алган хирезинде контораның директору эш Сидоренковуң амьдалыңың эвес чоругу-биле хой баш мал өлген. Декабрь эгезинде чедир 200 баш аажы шээр мал, 10 аажы баш чыгыл мал чөмүңдөн чудап өлгөн. Оон чыдааның эш Сидоренков областың айт-сүт үлетпүрүң эргелелин талазында хүлээп алдыңан маала чыгыл оран-сава тударыңга

аакша хөрсөгө бербээңинде деп турар.
Күрүңеге эйтике дүжааган малдарың айт-сүт болгаш айт-сүт үлетпүрүң чамдык баазаларында эвенарысалга чок аажы турарын редакцияга өске-даа бижикчелер билгелен. Биш-Хем районун Шивидинде мал баазазында күрүңеге эйтике дүжааган малды ажаалга, чөмөгөргезин база багай организактааныш эш А. Аранчың билген. Мал согарының үезин жокудатканын анда турган малдарың хой кезин азып баксыраан. Бадарчы эш Семис-оолдуң коданмындан 80 аажы баш мал чудап өлгөн.

Кызылмың мал согар черинге келген малдардан когарал база-ла эвөш эвес болган. Барың талакы районолардан хар кыры-биле сүрүп келген шээр мал Кызылга кажаа чөдөшө черге шыдарлашкан баскылап өлүп турган. Ол мыкшаң мал баазазыңга турган 6 муң аажы баш мал декабрь айның эгезинде чедир-ле хар кырыңга турган. Оларын иштинден хары угда 160 аажы баш хой сугта дүжүп өлгөн.

Орай боо малдарың эйтике сокпас дугайында чазактын шийтпирлерин турда-ла, Кызылдан мал согар чери эртен күзүн боо малдарыңны барык

шүптүзүн оң каан. Бо чылын анда соккан малдың барың-ла үрөңүң бир кезде боос болганын ол черин амьдалыңыңа хонудан чутаалаштып турар. Ол черде үш муң ажаалдып турар эш С. Калчан-оол мал иччилерин болгаш эргезел черинин удуругчу амьдалыңыңыңың талазында амьдалың байдалын аманайлн турарын тодаргай ичкестерин көргүзүп чутаалап турар.

— Декабрь айда соккан ичкестерин 50 хирезиниң боозу улуг болган. Ол ичкестерин чамдылы бөгүн, даарта бызаалар ужурут турган болду. Булг бызааларын кезин бестин бистин чамдык амьдалыңыңыңың сөөң ап турганнар—деп ол чутаалап турар.
Мон алгаш көргө айт-сүт болгаш айт-сүт үлетпүрүңиң область эргелели (эш Маркин) тус-тус районнарда салбырларыңың амьдалыңыңыңың контролдарың турары тодаргай.
Колхозтарның болгаш совхозтарның күрүңеге эйтике дүжааган малдарың мындыг амьдалыңың төчөгөлд буданнар болуп күрүңеге когарал чедирер чорукту мон соңгаар каачап-даа бугдурбас дош чогуур организакчаларың шыңгы хөмсөгө алыры негеттинип турар.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун ЧАР ЛЫЫ

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун шаңнаары болза:
Тос уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Байнара Долзатпа Серенова — Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхозуну колхозчузу.
2. Седарз Ийячик Кызыл-оол — Улуг-Хем районун «Улуг-Хая» колхозуну колхозчузу.

Сөс уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Дөвөлэй Чоодак Дооржап — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
2. Ман-оол Эниппен Сенди — Улуг-Хем районун «СЭКП XX съездин» колхозуну колхозчузу.
3. Мана-Хая Анайпан Чоодак-оол — Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхозуну колхозчузу.
4. Шунчуннаа Думат Балдыр — Улуг-Хем районун «СЭКП XX съездин» колхозуну колхозчузу.

Чөд уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Арнааза Манымш Шойдук-оол — Улуг-Хем районун «Күш-ажылды хосту» колхозуну колхозчузу.
2. Арестова Мария Семеновна — Улуг-Хем районун Арыг-Түтү сугда өг-бүдө ээси.
3. Дончаа Кыргыс Севиен-Хура-новна — Улуг-Хем районун «Күш-ажылды хосту» колхозуну колхозчузу.
4. Куулар Манжаа Палчыроовна — Улуг-Хем районун Жданов аттыг колхозуну колхозчузу.
5. Намдан Улук Сангыт — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
6. Салчыннаа Бады-кыс Кыргы-совна — Улуг-Хем районун «Улуг-Хая» колхозуну колхозчузу.
7. Семин Барышмаа Хува — Улуг-Хем районун «УТКА 25 чыл» колхозуну колхозчузу.

Алды уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
2. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
3. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
4. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
5. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
6. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
7. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
8. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
9. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.
10. Итпик Ооржак Дажикуовна — Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Н. ОРГАНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары С. ОРЛОВ.

Москва, 1959 чылдың декабрь 24.

Блэш белеткелінде

Улуг-Хем районда «СЭКП-ниң XX съездин» колхозун эш Д. Балчид-оол удууркан тудуг материалы белеткээр бригаданыңа принциптер I автомашинаны, I тракторну, 22 колхозчуларны бижылган.
Бригаданың кижигунери Тел-Блэш тайгазында 458 кубометр

2. Маргыс Хомушку Сурунговна

— Улуг-Хем районун «Чодураа» колхозуну колхозчузу.

3. Натпик-оол Мария Борбаева

— Улуг-Хем районун «УТКА 25 чыл» колхозуну амылчыны.

4. Санчай Толчун Балдырмоовна

— Улуг-Хем районун «Күш-ажылды хосту» колхозуну колхозчузу.

5. Санчат-оол Төдөлэй Сендээ

— Улуг-Хем районун «Чодураа» колхозуну колхозчузу.

6. Сарыг Дома Чамаковна

— Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.

7. Танзы-Белек Түлүш Айырсапаа

— Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозуну колхозчузу.

8. Хандымаа Саара Дордук-оол

— Улуг-Хем районун Жданов аттыг колхозуну колхозчузу.

9. Ытпал Донгак Хоратайевна

— Улуг-Хем районун «УТКА 25 чыл» колхозуну амылчыны.

10. Эниппен Бичин-урут Шожатовна

— Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхозуну колхозчузу.

Беш уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Балган Эниппен Ондар

— Улуг-Хем районун «Чодураа» колхозуну колхозчузу.

2. Коназапай Кара-кыс Кыргысовна

— Улуг-Хем районун «Улуг-Хая» колхозуну колхозчузу.

3. Монгуш Бончук Алдын-ооловна

— Улуг-Хем районун «Чодураа» колхозуну колхозчузу.

4. Севиббаа Ондар Пырбуевна

— Улуг-Хем районун «УТКА 25 чыл» колхозуну амылчыны.

5. Суван Башпык-оол Мөгелдироовна

— Улуг-Хем районун «СЭКП XX съездин» колхозуну колхозчузу.

6. Тонгул-оол Сергей Терек-оол

— Улуг-Хем районун Жданов аттыг колхозуну колхозчузу.

7. Хуураи Балчид Зырыковна

— Улуг-Хем районун «СЭКП XX съездин» колхозуну колхозчузу.

8. Чанзал Мария Шырапай

— Улуг-Хем районун «Улуг-Хая» колхозуну колхозчузу.

9. Чодалан-Сарыг Хандымаа Мадонна

— Улуг-Хем районун «Х Улуг хурал» колхозуну колхозчузу.

10. Эниппен Түлүш Сайчыновна

— Улуг-Хем районун «Улуг-Хая» колхозуну колхозчузу.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Н. ОРГАНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары С. ОРЛОВ.

Москва, 1959 чылдың декабрь 24.

ГРУЗИЯДА АТОМНУГ РЕАКТОР

Тбилисиде Грузин ССР-ниң Эртемнер академиязынын физика институтунун шинчилел кызыр ядролуг реакторун ажилдадыг эзелтен. Реакторуну күжү төлөвилеп турганын азуугаар—2 мун киловатт четкен.

Амгы үедде грузин эртемденер реакторун физиктер параметрин шинчилээр ажилда кылып турарлар. Ол хемчээшкенине доосканын соонда тайбын сорулгаларга атомнуг энергияны ажилдаарынын талазы-биле эртем шинчилелерин кылырлык реактор белеп болур.

Чурукта: Грузин ССР-ниң Эртемнер академиязынын физика институтунун атомнуг реакторунун нити хевир.

Фото С. Онановту. СЭТА-ның фотохрониказы.

Кызыл туктук

Сүт-Хал районун «Алдан-Маадыр» колхозуну колхозчузу Монгуш Дамдин колхоз тургустунганындан бээр мал ажылына идеилеңдей ажилдаан, ам колхозтоң Бөшпес деп черде 90 баш илөөн күштүг, семис кыштагыдап турар.

Мал ажылынын талазы-биле эки көргүзүлдери дөөн колхоз баштаар чери малчынар аразына шилчин чоруур кызыл тукту каш удаа М. Дамдыга тыпсып келген болгаш тутун ол ам-даа бижымы-биле тудуп турар. Ооң кадарган инектеринин саанчылары сүт саалдазы-биле районда дээр-чегге санадып, СЭКП райкомунуң болгаш райүүсскомунуң фермалар аразына шилчин кызыл тукту эртең чыдым маргата бээр бижымы-биле тудуп турар.

М. Дамдин эртең күн 2 бызз, 1 инек кажаларын септеп, чыгылаан. 40 тонна едети кургадып, болтен. Бодунуң күжү-биле 20 тонна сипени белеткээш, кыштага чедирин алган.

Монгуш Балдыроч 1959 чылда өг-бүдөин-биле кады 1200 ажыг күш-хуну ажилдап алган. Ооң материалдыг амдылар-чурталгазы каш келген тудум экинип турар. Чеди чыл планының илгин чылында малдың баш санын өстүрер, оң продуктунун бедилер талазы-биле ол күнениншикниң ажилдап турар.

М. ХОВАЛЫГ.

Эки кыштаглаашкын

Чөөл-Хемчик районуну Ленин аттыг көдөө ажыл-агый артели мал кыштаглаашкынын чедишикниң чорудуу турар. Нитиниң малы четкир санын чыгып кажалар-биле хандырынткан.

Көлдөө эртең чылын хой малга чыгып аз хандырып 7 кажааны немей туткан. Сүт-бараан фермаларында инек кажалары база экижөөн. Иланиң Шык-Бажында сүт-бараан фермаларда инек кажааны лыка чыгып, илди электери чырып кыргылар. Малчынар чурттарына таарыштыр 4 өг-бүлө нити олурар чуртталга бажынын, кызыл булуңу туткан.

Шык-Бажы фермады колдуунда аныктар ажилдап турар. Комсомолчу саанчылар эртең чылын сүт саалдазын көвүдөдир талазы-биле боттарына алган хүлээгелерин чедишикниң күөскөткөңер. Чижөө, комсомолчу саанчылар Ху-срөб 1640 кг, Шапай-оол 1400 кг, Мешке 1390 кг сүтү бир инекке ошааштыр саап алган.

Саанчылар вторник бүрүзүндө зоотехниктиг курса өөренип, бот-

тарынын билини бедилди турар. Ол курсту мал өмчүн Өлсей-оол, зоотехник Монгуш олар эки баш кылып турар. Саанчылар ортузунга номчулга, беседа болгаш политинформация чорудары-биле партия организациязы башкылары, өмчилерни хаара туткан. Оларын нитинден Отур-оол, Самбуу, Ондар олар беседаларын, номчулгаларын малчынарга доктаамал кылып берип турар. Ол ышкып колхоз баштаар чери малчынар ортузунга көжүп чоруур кызыл өгнү організастан, ырак оларларда малчынарга от-тулар мын чедирер бир автомаши-наны, бир тракторну тускайлап, оларын хой фермаларга бижыт-лаан.

Хойжулар нитиниң малы менди кыш ажыгар, малдың баш санын өстүрер, оң продуктунун бедилер дөөн бедиткен чаа хүлээгелерин ап турар. Чижөө, хойжу Сүт-сүбей төрүүр 100 лойдан 130—135 хураганмын, хойжу Буруулаа төрүүр 100 лойдан—150 хураганмы камгалап аларын хүлээген.

Х. МОҢГУШ.

Нызымаккай күш-ажылдың түннели

Баа-Хем районун «Тинилеге» колхозуну күш фермалында күш ажалчылары Десятковтарын өг-бүлөө колхозчуларын аразында улуг күндүкелди ажилдап турар. Фермага оларын 2 чыл кызымаккай күш-ажылы эки түннелерни берген. Олар боттарынын социал-лист хүлээгелерин чедишикниң күөскөткөң оң тодаргай чижөө болур. 1175 дагаларын, 1100 өтү-ртерин болгаш инкубаторга өс-

турген 650 дагаа оолдарын чиди-ринг чок ол доруктуп ажааган. Нитиниң-биле 93 муң азы бир да-галдан 75 чуургалар алыр тургаш, 93 чуургаларын алган болгаш 1608 кг күш эдин күрүгөге дужааган.

Эртең чыдын төнчүзүнде А. Десятков, В. Десяткова 16000 күш-хүнге ажилдап алганнар.

Н. СЫРАТ-ООЛ.

Хаван ажылының мурнакчызы

Рязань область, Спасск районда «Россия» колхозту хаван фермазын Социалист Күш-ажылды Маадыры Мария Андреевна Судохов ош чыл эргелекчилик турар. Ол келирде фермага 38 ха-веннар турган, ам олар 900 ашкан.

Бо чылын «Россия» колхоз күрүгөге ээ садарынын үш ажыг чыл планын күөскөткен. Белеткел черинче 800 центнер ажыг хаван эдин чоруткан.

Хаваннарын ажаарынын болгаш семиртириниң депшилелги ар-галарын колхозта ажилдап турар. Эрте частан орай күөскө чедир: күзүң тарыыр кок-тараа, клевер, кукуруза, картофель-биле хаван-нарын чемгерер (картофельни сүт сымандал чидиртир).

Чем рационун таарыштыр кылганы-биле болгаш хаваннарын шын ажаар турары-биле хаван бүрүзү хүнде денязын 900 грамм че-дир немеп турар.

Чурукта: М. А. Судохов (журнал туткан) колхозту хаван ажаар турар аныктары-биле чугаалык олар.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Редакция ЧАГААЛАА

БЕЛЕТКЕЛ ЧОК ХУРАЛ

Туранда коммунал-тудуг контора-зын коллективинде парторганиза-цияның чоокта чаа болган хураалыңа политкижиликке ажылы бол-чуннарга доктаамал кылып берип турар. Ол ышкып колхоз баштаар чери малчынар ортузунга көжүп чоруур кызыл өгнү організастан, ырак оларларда малчынарга от-тулар мын чедирер бир автомаши-наны, бир тракторну тускайлап, оларын хой фермаларга бижыт-лаан.

Хойжулар нитиниң малы менди кыш ажыгар, малдың баш санын өстүрер, оң продуктунун бедилер дөөн бедиткен чаа хүлээгелерин ап турар. Чижөө, хойжу Сүт-сүбей төрүүр 100 лойдан 130—135 хураганмын, хойжу Буруулаа төрүүр 100 лойдан—150 хураганмы камгалап аларын хүлээген.

Хойжулар нитиниң малы менди кыш ажыгар, малдың баш санын өстүрер, оң продуктунун бедилер дөөн бедиткен чаа хүлээгелерин ап турар. Чижөө, хойжу Сүт-сүбей төрүүр 100 лойдан 130—135 хураганмын, хойжу Буруулаа төрүүр 100 лойдан—150 хураганмы камгалап аларын хүлээген.

Х. МОҢГУШ.

„Орнумга өске кижип келер“

Чаа-Хал районунуң Ленин аттыг колхозта кижип эмнегезин эргелекчин Д. Рубцов бодунуң ажылы-на харысаалга чок болуп, чоңуң кадым дөөн чогуур салгың салбайн турар.

Эртең чылдың 10 айның төнчүзүнде эш Рубцов эмнегезин эргелекчин Д. Рубцов бодунуң ажылы-на харысаалга чок болуп, чоңуң кадым дөөн чогуур салгың салбайн турар.

Эртең чылдың 10 айның төнчүзүнде эш Рубцов эмнегезин эргелекчин Д. Рубцов бодунуң ажылы-на харысаалга чок болуп, чоңуң кадым дөөн чогуур салгың салбайн турар.

Н. ЧУЛЬДУМ.

Парлаттынмаан чагаларның изи-биле

Өвүр районуң Торгалык школа-зын башкылары, амылчылары шалмын алза чогуур хуусааында албай турарын башкы С. Танов редакцияга медээлөөн. Ол дугайын редакция өвүр райүүсскомга дынаткан.

Райүүсскомунуң секретары С. Се-

денниң дындадып турары-биле алдыга, районунуң саң ажилдачы-ларын быжуруу-биле сөөктү ийди айда башкылар шалмын өбүдө аба-байн турган. Школын амылда-чыларынын шалмын моон солгаар өй-шаанда берип турарын чүрүмчүт-кан.

«Даараны машиналарымыз ам чүү өөп тур иргэ? — Виктор Михайлович, силер-ниң-биле дутуруп алганымыз бу-гаага база немей чыгырлар алар бир мен бөгүн бир чыгыр-биле чуга-лаштым. Арга бар. Чүгө каш тонна мансар алар бис.

«Манаарга-ла шымбай-дыр. А дүүнү шиптирибиз бар болгай — деп саяндырдым.

«Чоо программа-биле ажилдап эгелөөн болгаш, амыл-даа нармын, улуг ийин моонор, бидинмес айтыр-улар-даа упуу көөр-дир. Ол аразында хөй-нитиниң даалгалары ба-за бар бооп көр.

Эш Алдын-оолду хөй-нитини ажилдаарында идеилейин көргөш, хуорайнын XIV партия конферен-циясында анаа улуг идегелди көргү-түзүп, оңу СЭКП-нин Кызыл хуорай комитетинин кижигунери каяндай кыдыр солгаан. Оң амылда РСФСР-ниң башкылар съездинде баар тө-дөлөөрин бирөөнчиге Коммунист Са-йыновтиң база солгуттурган.

«Ал-сеткич, кызымак чорук, бодун-га болгаш бодунуң аштыгыңа, өөре-ди (Тунчүзү 4-кү арманда).

АЯНГАТЫНЫҢ ОГЛУ

БАШКЫ

— Башкы! Бо сөс чүнүң дугайы чугаалап турары деп чүве угаан-бодууларым хөмө ак келиди. Башкы болуур—чагай алдар. Улуг-тун башкыны кандып болурун улуг башкы, баштыгыч Владимир Илчич Ленин чүү дөонин дордана-ла сакты хонун кедим: «Башкы армия болу-га кайгачкы улуг чырыдыкты со-рулгаларын салыр болгаш хамыктын мурнууда социалист чырылдыш-кынын кол армиязы болган турар учурду».

«Кышкы хунуң кызыл хааялыг херелдери школаның бедик ханала-рын болгаш оң кожаалында чаа ту-тунуп турар 96 аал нити чурттар-башкыларын тудуларын, кышкы партияны удуурап турар ыштарын алдынаалдыр чырыдып тур. Ооң чоотунда №2 школа бо. Хоочун на-ционал школа-ла болгай. Амыт-кыны келге-ле бо школа та чеже ки-жини белеткен уйдүргөн. Ову кад-рларын дартган деп алап кааны анаа эвес. Мен база-ла ооң өстүрүп, кижизидип каан кижилериниң би-рөөн болгай мен. Иччангаш эртең, көргөн санымда-ла бо шкөланын сактып, бөдөп чоруур мен.

Школа чамы ыркы. Иччанрга-ла кичөөл болбушан. А мөөң жу-раар-дөр башкы база-ла кичөөл-дөр деп бөдөп кагдым.

Школаже киргеш, илгин кагы-ла үзүп келиримге, медээ чал-чаа эди-п тур.

«Директор» деп билиштиң өрөөл харын-даа амык тур. Соктарымга: — Чаа, кирип— деп миндың.

Директор чың-чаа-ла тунун уш-туп алган, хөиниң эде-де тудун дас кара сөгтегер болгон чагай дырал,

турум кирип ап, хүрөн костюмун чагай туткам, хана карактарым но-гаан хөйлөниңде багзаан ногаан-көк өнерилер галстугун эде туткан — черле далаш байдалдыг тур. Оон шыррайында бир-ле чүвөгө сеткип калсама, бир-ле чүвөгө сөгтис сал-ган хевирлиг. Иччанга-даа хүндү-дөчөк чамы-биле арай хүдүмүредү көрүнгөш:

— Сааданар — деп чагай-дыр.

— Директор далашкан-даа ыла-нам? — деп айттырганың чугаала-дым.

«Кичөөлим бар кижип болгай мен, башкылар билди бедилеринин нити-нунда хураалдан арай боорда шө-дөө дилеп алгаш, дүргөн-не халды-дым...»

«Мөөң кичөөлимге олуржуп көрү-нер, харын—деп чагайды.

НИЧЭЭЛ

Бешки классың өөреникчилери кара-көк хөйлөннерлиг, хүрөн фор-маларым, кызыл-кызыл галстуктар-дыг бичин оолдар, уруглар стола-дарын артында, бут кырында баш-кымын уткуп, меддизен хевирлиг ынт-шынөөн-даа чок турлар. Мен артык олурутта олурган алгаш, өө-реникчилер-биле кады кичөөлдөп өгөлдөм.

Кичөөлгө биче кда белеткел амылдары эртенниниң соонда, баш-кы эртенкин катаптан эгелди.

— Оналга күөсеттиңме бе? — деп нитиниңгел айттыр салдымды. Уруглар бир үң-биле:

— Күөсеттиңиң! — деп дидим ха-рымдыларым.

— Кандыг онаалга ийр, кым ха-рымдыларым?

Өөреникчилер шуп

